

Vsi tisti, ki so sami delali med izseljenci, bodo tej, sicer že stari ugotovitvi, gotovo pritrdili. Zato je skrajni čas, da bi začeli razmišljati o organiziranem delovanju slovenskih strokovnjakov s tega področja med rojaki v tujini. Tu naj ne bi šlo zgolj za naključne obiske dokumentalistov, arhivarjev iz domovine, ki bi v svojem kratkem času bivanja med izseljenci uredili še njihove zasebne, društvene... arhive (kolikor je to zaradi omejenega časa sploh mogoče). Potrebno bi bilo kontinuirano večletno delo med slovenskimi izseljenci, ki bi bilo financirano s strani slovenske države. Pomen njihovega dela je namreč popolnoma enakovreden poučevanju slovenskega jezika med izseljenci, s čemer se ponekod ukvarjajo učitelji iz domovine. Ne samo jezik, tudi ohranjeno arhivsko gradivo je nenazadnje prav tako izraz identitete nekega naroda.

JANJA ŽITNIK:

V tem kratkem razmišljanju želim predstaviti svoj pogled na prihodnje usmeritve našega raziskovalnega dela in v zvezi s tem predlagati nekaj osnovnih izhodišč pri načrtovanju literarnozgodovinskih raziskav slovenske izseljenske književnosti v naslednjem obdobju.

Mednarodne znanstvene ustanove na področju humanistike dajejo v zadnjih letih vse večji poudarek interdisciplinarnemu in primerjalnemu vidiku pri svojih raziskovalnih programih. Očitno je, da tudi slovenske izseljenske književnosti ni mogoče celovito obravnavati brez upoštevanja teh dveh vidikov. Vendar je treba najprej opraviti nekatere osnovne raziskave, ki nam bodo omogočile naslednje korake v tej smeri. V zvezi z vprašanjem, katere problemske sklope v okviru slovenske izseljenske književnosti je mogoče ali bi bilo mogoče v prihodnje celoviteje preučiti, se mi kažejo naslednje faze raziskovalnega dela:

1. preučevanje literarnih del in zbiranje podatkov o njihovih avtorjih;
2. preučevanje literarnih procesov pri slovenskih izseljenskih avtorjih;
3. ugotavljanje povezav med literarnimi procesi in širšim kulturnim, političnim in socialnim ozadjem;
4. medsebojna primerjava med slovenskimi izseljenskimi književnostmi v posameznih deželah;

5. določitev specifičnih kriterijev za ocenjevanje širšega pomena slovenske izseljenske književnosti v okviru matične kulture ter kulture dežel priseljevanja;

6. ocena in umestitev slovenske izseljenske književnosti v matično književnost;

7. umestitev slovenske izseljenske književnosti v multikulturno shemo dežel priseljevanja.

Seveda je treba najprej v osnovi spoznati slovensko izseljensko književnost, torej se moramo najprej seznaniti s samimi avtorji oz. njihovim delom in literarnimi tokovi, ki se v njem odražajo. Da pa bi lahko hkrati tudi osvetlili vzroke posebnih značilnosti te književnosti, se ne moremo izogniti ugotavljanju pogojenosti književnega ustvarjanja teh avtorjev ali skupin avtorjev s kulturnimi, političnimi in socialnimi procesi v novi in stari domovini v obravnavanem obdobju, kar seveda zahteva interdisciplinarno obdelavo snovi. To verjetno še ne pomeni, da morajo pri raziskavi sodelovati raziskovalci iz drugih strok, pač pa naj bi literarni zgodovinarji v tej fazi uporabili določene vire, ki jih sicer uporabljajo druge stroke, ter najpomembnejše izsledke strok, ki se ukvarjajo s sorodno tematiko, ne pa tudi njihove metodologije.

Naslednja stopnja je medsebojna primerjava slovenskih izseljenskih književnosti v posameznih deželah. Na eni strani gre za primerjavo teh književnosti kot celot, na drugi strani pa za primerjavo med posameznimi pomembnejšimi avtorji, oboje z vidika umetniškega nivoja, literarnih oblik, sloga, tematike, družbene angažiranosti ipd. Na osnovi takšnih primerjav je mogoče izpostaviti najpomembnejše avtorje ali skupine avtorjev in jih umestiti v matično književnost. Da pa bi lahko ugotovili mesto najvidnejših izseljenskih piscev v slovenski literaturi, moramo seveda opraviti ustrezne primerjave z domačimi avtorji. Pri tem ne smemo spregledati dejstva, da se nekatere pomembne značilnosti slovenske izseljenske književnosti, tako kot tudi vsake druge izseljenske književnosti, v mnogih pogledih razlikujejo od osnovnih značilnosti doma nastale literature. Čeprav ta predpostavka ni povsem v skladu z mnenjem nekaterih slovenskih literarnih zgodovinarjev¹, menim, da moramo širši pomen literarnih del izseljenskih avtorjev, zlasti pa njihovo kulturno in narodnoohranjevalno vlogo v okviru slovenskih priseljenjskih skupnosti, obravnavati na osnovi kriterijev, ki naj bi bili posebej prilagojeni njihovemu specifičnemu namenu, oblikam in izraznim možnostim.

In končno je treba omeniti še morebiti najzahtevnejšo nalogo - ugotavljanje vloge slovenske izseljenske književnosti v posameznih deželah priseljevanja kot enega od sestavnih delov njihove multi-kulturne sheme. Takšna umestitev ni mogoča brez primerjave književnega ustvarjanja naših priseljencev v določeni deželi z literarno dejavnostjo drugih narodov v isti deželi. Z drugimi besedami, gre za ugotavljanje mednarodnega pomena slovenske izseljenske književnosti. Za to stopnjo raziskave je potrebno poznavanje izredno obsežnega gradiva, zato je verjetno mogoča šele po večletnem kontinuiranem delu na tem področju.

Številne prvine iz vseh omenjenih faz raziskovalnega dela se že od nekdanj samoumevno pojavljajo v literarnozgodovinskih študijah o izseljenskih avtorjih in njihovem delu, n.p.r. ocene pomena posameznih avtorjev v okviru slovenske književnosti ali v kulturnem prostoru nove domovine, vendar ne gre vedno za znanstveno argumentirane ugotovitve, temveč pogosto le za subjektivne ali pavšalne ocene.

Nedvomno bi bilo napak, če bi omenjene faze razumeli kot toge metodološke vzorce pri našem raziskovalnem delu, ki mora biti tudi v prihodnje čim bolj prilagojeno posameznim temam in realnim možnostim. Kljub temu pa menim, da je pri oblikovanju strategije našega raziskovalnega dela treba upoštevati tudi omenjene mednarodno uveljavljene kriterije. Konkretna pot k temu cilju nedvomno vodi k povezovanju strokovnjakov v skupne raziskovalne projekte, ki naj bi težili predvsem h kvalitetnim sintetičnim študijam. Zato predlagam, da se raziskovalci slovenske izseljenske književnosti čim prej sestanemo in razmislimo o možnosti za prijavo takšnega timskega projekta, ki bi bil najbolj ustrezen glede na sedanjo fazo našega raziskovalnega dela. Zdi se mi, da je glede na naš obstoječi raziskovalni kader in glede na doslej opravljene študije s tega področja zdaj že uresničljiv skupinski projekt z naslovom «Slovenska izseljenska književnost», ki bi ga lahko začeli izvajati leta 1993 in katerega končni rezultat bi bila znanstvena monografija z istim naslovom. Projekt naj bi zajel celotno leposlovno delo naših izseljenskih piscev v vseh delih sveta, od najzgodnejših začetkov do danes. Prepričana sem, da slovenska kulturna javnost od svojih literarnih zgodovinarjev po dolgih desetletjih delnih študij in nepopolnih sintetičnih prikazov pričakuje pregleden, celovit in splošno uporaben rezultat in da naša stroka nedvomno dolguje takšno delo svojim študentom in vsem ostalim bralcem.²

Opombi k diskusijskemu prispevku:

- 1 N.pr. mag. Barbara Suša v članku »Ga mar poznaš - neznanca? Ob branju pesmi Slovencev v Avstraliji«, Zbornik avstralskih Slovencev 1988: Anthology of Australian Slovenes 1988, Sydney: SALUK, 1988, str.152.
- 2 Skupina slovenskih literarnih zgodovinarjev se je medtem z velikim zanimanjem in pripravljenostjo za sodelovanje odzvala na to pobudo, izrečeno 26. maja 1992. Do avgusta istega leta je pripravila osnutek omenjenega triletnega raziskovalnega projekta in ga prijavila na slovenskem Ministrstvu za znanost in tehnologijo. Izvajanje projekta intenzivno poteka že od 1.januarja 1993, v njem pa poleg avtorice tega prispevka sodelujejo še Martin Jevnikar, Lev Detela, Taras Kermauner, Helga Glušič, Janez Stanonik, Mirko Jurak, Jerneja Petrič, Igor Maver in Barbara Suša.